

УДК 37.015.3:[373.2.016:81'243]

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.5.3>

Наталія ТРОФАЇЛА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дітей, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20301

ORCID: 0000-0002-9865-6133

Бібліографічний опис статті: Трофаїла, Н. (2022). Психолого-педагогічні основи навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 15–19, doi:

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті визначено та обґрунтовано психолого-педагогічні умови, які забезпечують ефективність виховання інтересу у дітей дошкільного віку до вивчення іноземної мови, а саме: урахування педагогом вікових та індивідуальних особливостей дошкільників і забезпечення диференційованого підходу в процесі навчання дітей іноземних мов; надання комунікативної спрямованості процесу навчання дітей іноземних мов; поєднання традиційних і нетрадиційних форм, ігрових методів організації навчальної діяльності дітей; позитивне підкріплення вихователем успіхів дитини у вивченні іноземних мов. Проаналізовано важливість та необхідність навчання дітей дошкільного віку іноземної мови, визначено цілі навчання, представлено організацію та деякі методичні аспекти навчання дітей у закладах дошкільної освіти. Охарактеризовано переваги раннього навчання дошкільників іноземної мови, адже на ранній щаблі іноземна мова покликана і повинна вирішити більш важливу мету, ніж тільки придбання певних практичних навичок і вмінь. Роль іноземної мови на ранньому ступені навчання особливо неопцієнна для всебічного розвитку дітей. Мова для дитини – це насамперед засіб комунікації, пізнання і виховання. Тож, надзавданням на ранньому ступені навчання має стати розвиток особистості дитини засобами іноземної мови. Описано основні завдання вихователя з правом викладання іноземної мови, який сприяє зацікавленню дітей до вивчення мов як засобу спілкування і, водночас, як важливого компонента їхньої підготовки до школи, оскільки він, як правило, сприяє розвитку особистості життєва компетентність у дошкільному дитинстві. Рівень професійної підготовки вихователя, а також теоретичні, методичні та практичні навички залежатимуть, перш за все, від зацікавленості дошкільників до мов, їхнім бажанням оволодіти ним і взагалі їх комунікативною компетенцією.

Ключові слова: дошкільна освіта, діти дошкільного віку, інтерес до вивчення іноземних мов, методичні аспекти навчання.

Nataliia TROFAILA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Child Psychology and Pedagogy, Paulo Tychna Uman State Pedagogical University, Sadova str., 2, Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20301

ORCID: 0000-0002-9865-6133

To cite this article: Trofaïla, N. (2022) Psykholoho-pedahohichni osnovy navchannia inozemnoi movy ditei doshkilnoho viku [Psychological-pedagogical basis of teaching a foreign language to preschool children]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 15–19, doi:

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL BASIS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO PRESCHOOL CHILDREN

The article defines and substantiates the psychological and pedagogical conditions that ensure the effectiveness of fostering the interest of preschool children in learning a foreign language, namely: the teacher takes into account the age and individual characteristics of preschoolers and ensures a differentiated approach in the process of teaching children foreign languages; provision of a communicative focus on the process of teaching children foreign languages; a combination of traditional and non-traditional forms, game methods of organizing children's educational activities; positive reinforcement by the teacher of the child's success in learning foreign languages. The importance and necessity of teaching preschool children a foreign language is analyzed, the goals of learning are defined, the organization

and some methodological aspects of teaching children in preschool education institutions are presented. The advantages of early learning of a foreign language for preschoolers are characterized, because at an early stage, a foreign language is called and should solve a more important goal than just the acquisition of certain practical skills and abilities. The role of a foreign language at an early stage of education is especially invaluable for the comprehensive development of children. Language for a child is primarily a means of communication, cognition and education. Therefore, the development of the child's personality through the means of a foreign language should be the overarching task at an early stage of education. The main tasks of an educator with the right to teach a foreign language are described, which promotes children's interest in learning languages as a means of communication and, at the same time, as an important component of their preparation for school, since it, as a rule, contributes to the development of personality and life competence in preschool childhood. The level of professional training of the teacher, as well as theoretical, methodical and practical skills, will depend, first of all, on the interest of preschoolers in languages, their desire to master it and, in general, their communicative competence.

Key words: preschool education, preschool children, interest in learning foreign languages, methodological aspects of education.

Актуальність. Складний і багатогранний процес глобалізації, що поширюється на всі сфери суспільного життя, зумовив перегляд змісту навчання в системі освіти. Взаємозближення культур різних народів, обумовлене розвитком науки і техніки, призвело до того, що діти з раннього віку все частіше опиняються включеними у багатовимірний інформаційний простір, успішне орієнтування в якому забезпечує комунікативна компетентність.

Іноземна мова дедалі наполегливіше входить у наше життя, інтегруючи українське суспільство зі світовим культурним простором. А відтак знання іноземних мов стає потребою часу, необхідним компонентом освіченості сучасної людини. Хоча навчання дошкільнят іноземній мові віднесено до варіативного компонента Державного стандарту дошкільної освіти, однак набуває все більшого поширення. Реформування сучасного дошкілля сприяє визначенню і утвердженню за пріоритетні особистісно орієнтований і компетентнісний підходи до реалізації змісту освіти дітей. Зміни в соціально-політичному житті країни в руслі чинного законодавства – Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту» та інші увиразнюють низку концептуальних положень її обов'язкового структурного компонента – мовної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні дослідження психологів, лінгвістів і педагогів стосувалися проблематики засвоєння старшими дошкільниками іноземної лексики. Так, Н. Імедадзе, О. Зорін розглядали проблему періодизації сенситивності до засвоєння іноземних мов дітей дошкільного віку; А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко вивчали мовленнєву діяльність дітей дошкіль-

ного віку; М. Вашуленко, Г. Ніколайчук, Л. Калмикова вивчали готовність дітей дошкільного віку до мовлення як лінгводидактичну проблему; Л. Айдарова, М. Лисіна, А. Маркова, Д. Ельконін досліджували комунікативний підхід до розвитку мовлення дітей дошкільного віку; Б. Ананьєв, О. Бодальов, М. Вайсборд та інші вивчали сутність феномену спілкування серед дітей дошкільного віку; Н. Агурова, Т. Алешина, Л. Виготський, О. Бойко, К. Віттенберг, С. Доброборська, Л. Цвік, та П. Маслова, В. Ляудіс, Г. Матюха, Л. Смирнова, З. Футерман, Т. Шкваріна проводили дослідження щодо навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування.

Мета дослідження: аналіз проблем навчання дошкільників іноземної мови та теоретичне обґрунтування шляхів вирішення даних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на це не лише постають нові проблеми формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку, а й посилюється запит педагогічної спільноти на навчально-методичну літературу як засіб фахової підготовки вихователів ЗДО до навчання дітей іноземної мови з наймолодшого віку. Перш за все йдеться про вихователя ЗДО-учителя іноземної мови, який сприяє зацікавленню вихованців вивченню мови як засобу спілкування і водночас як важливого компонента їх підготовки до школи, адже загалом це сприяє формуванню життєвої компетенції особистості в дошкільному дитинстві. Специфіка навчання іноземної мови в цьому віковому періоді зумовлена тим, що дошкільники опановують нею як засобом спілкування, запам'ятовуючи фрази і речення, однак при цьому не вивчають окремі компоненти мови. Методично правильно організований педагогом процес сприяє успішнішому

оволодінню дітьми навчальною інформацією (Marchii-Dmytrash, 2015).

Від рівня фахової підготовки вихователя, а також теоретичної, методичної і практичної майстерності залежатиме, передусім, зацікавлення дошкільників мовою, ступінь опанування нею і, загалом, їхня комунікативна компетенція. На сучасному етапі реформування освітньої системи України до вихователя з правом навчання іноземної мови сформульовано низку вимог: окрім володіння знаннями зі своєї дисципліни, він повинен моделювати навчальний процес із проєкцією на досягнення його високої ефективності; педагог має вирізнятися творчістю; повинен бути обізнаним із раціональними формами організації навчального процесу і впроваджувати їх у реальну практику роботи з дітьми; використовувати ефективні методи і прийоми навчання, оптимальні способи досягнення означених цілей.

Навчання дітей дошкільного віку іноземної мови віднесено до варіативного компонента Державного стандарту дошкільної освіти. Іноземної мови можна навчати дітей в сім'ї, закладі дошкільної освіти. При цьому слід мати на увазі таку обов'язкову передумову: лише тоді, коли процес навчання будуватиметься на науково обґрунтованих підходах, він сприятиме своєчасній соціалізації особистості дитини, формуванню її особистісної культури (через знайомство з мовою та культурою іншого народу), розвиткові пізнавальних психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, уяви, відчуттів, сприймання).

Специфіка оволодіння дошкільником іноземною мовою тісно пов'язана з безпосередністю його сприймання, відкритістю до спілкування, певною спонтанністю в опануванні нового знання. Відомо: вік від народження до 6 (7) років є сензитивним періодом для мовленевого розвитку особистості, яка зростає і розвивається. Численні дослідження психологів, лінгвістів і педагогів засвідчують, що в цьому віці діти навчаються говорити майже без проблем. Це стосується як рідної, так і нерідної (другої) мови (Marchii-Dmytrash, 2015).

Запорукою успішного оволодіння малятами іноземною мовою є врахування педагогами в освітній роботі з ними анатомо-фізіологічних та психічних особливостей дітей. Без цього неможливо правильно визначити найбільш

оптимальний час, коли варто починати знайомити дитину з іншою мовою, обрати найбільш раціональні форми, методи, прийоми та засоби навчання, дозувати матеріал. Ось чому вкрай важливо, щоб формування навичок правильної звуковимови починалося з дошкільного віку, а самі педагоги, які навчають дітей іноземної мови, вільно володіли розмовним мовленням і мали бездоганну вимову, інтонування. Це унеможливить звикання дітей до неправильного вимовляння звуків, слів, фраз нерідною мовою, застереже дорослих від сумної необхідності згодом переучувати, виправляти їх.

Щодо особливостей сприймання дітей іноземної мови, то для психічного розвитку дитини дошкільного віку характерні швидкий темп і значна інтенсивність (відбуваються істотні якісні зрушення у процесах сприймання, пам'яті, мислення, уваги, уяви, зароджується довільна регуляція поведінки тощо). Так, пам'ять дошкільнят має величезні можливості. Одна з найважливіших передумов успішного навчання іноземної мови – увага дошкільнят. Діти цього віку ще не мають стійкої цілеспрямованої уваги, не можуть тривалий час зосереджуватися на одному завданні.

Як уже зазначалося, актуальним є питання щодо вибору оптимального часу початку навчання дошкільнят іноземної мови. Цей вибір зумовлюється середовищем, у якому виховується малюк (сім'я, заклад дошкільної освіти). Враховуючи це, навчання дитини другої мови можна розпочинати у різні строки. Варто зазначити, що більшість дошкільнят починає вивчати іноземну мову з радістю, охоче, проте досить швидко (вже через кілька занять) у переважній частині малят цей інтерес слабшає, згасає. Це пояснюється несформованістю у дітей мотивації до такого навчання, основою якого було б розуміння, чим важливе знання іноземної мови для подальшого дорослого життя (Trofaïla, 2019).

Впродовж останнього часу навчання іноземної мови у період дошкільного дитинства стало вельми популярним і здійснюється за розрізненими авторськими програмами та методиками (які мають право на існування в освітньому просторі дошкільця). Відповідно до визначеної мети основними завданнями навчання іноземної мови дітей дошкільного віку є: виховання інтересу, поваги, толерантності і ціннісного

ставлення до культури, традицій та звичаїв народів, які розмовляють іншою мовою; ознайомлення з елементами соціокультури іншомовних країн; прищеплення елементарних навичок усного мовлення (аудіювання, говоріння); створення умов для оволодіння елементарним умінням спілкуватись іноземною мовою у межах комунікативного мінімуму, пов'язаного зі світом дитинства; сприяння набуттю початкових лінгвістичних знань; розвиток мовленнєвих здібностей; залучення дитячого досвіду спілкування рідною мовою для навчання спілкуватись іноземною; виховання культури та відкритості спілкування (Trofaïla, 2019).

Основна форма організації роботи з навчання дошкільнят іноземної мови – це заняття. Оптимальна частотність проведення цих занять на тиждень – від 2–3 (якщо заняття має форму гурткової роботи – при значній кількості сформованих підгруп дітей) до 4 (якщо кількість підгруп незначна й може передбачатися заняття з кожною дитиною у графіку роботи педагога; а також у тому разі, якщо заняття проводить безпосередньо вихователь із дітьми своєї вікової групи).

Визначаючи місце занять з іноземної мови у режимі дня ЗДО, доцільніше орієнтуватися на час, відведений для ігор та самостійної діяльності дітей, і планувати проведення цих занять у другій половині дня (до вечері). При цьому вихователь, який сам навчає іноземної мови дітей своєї вікової групи, може доцільніше передбачати час для відповідних занять з ними протягом дня (з однією підгрупою – у першій половині дня, з іншою – у другій), обов'язково дотримуючись норм навчального навантаження (зокрема, з дітьми старшої групи проводяться не більше трьох занять на тиждень у першій половині дня).

Отже, розклад занять з іноземної мови має узгоджуватися з розкладом основних занять за певними віковими групами та з розкладом роботи гуртків інших профільних напрямів. Це робиться для того, щоб раціональніше використовувати приміщення в закладі дошкільної освіти й не дублювати ті види діяльності та завдань, на яких будуються навчальні заняття за чинною програмою розвитку, навчання і виховання дошкільнят, а також задля врегулювання фізичних і психічних навантажень на дітей з урахуванням перебігу їхньої працездатності впродовж дня.

Педагогові варто пам'ятати: досягненню вищої результативності, максимальному виявленню нахилів і здібностей вихованців, дієвішому особистісному підходу до розвитку й навчання кожної дитини сприяє оптимальна наповнюваність підгруп – у них має бути по 6–8 малят (до десяти). Підгрупи для занять іноземною мовою комплектуються з огляду на попит батьків, а найголовніше – з урахуванням зацікавлень, бажань та здібностей самих дітей. Будь-яка примусовість у залученні їх до відвідування занять із іноземної мови виключається, особливо, в тих випадках, коли ця додаткова освітня послуга надається на платній основі (Trofaïla, 2019).

Провідним методом і засобом навчання та вправління на заняттях з іноземної мови виступають дидактичні ігри на основі елементарної лексики дитячого спілкування. Природного характеру мотивації мовленнєвої діяльності дитини на заняттях із вивчення іноземної мови надає гра як провідний вид діяльності дошкільняти. Мета ігрової діяльності на цих заняттях – зробити їх цікавими, бажаними для дитини, активізувати резерви мимовільного та потенціал довільного запам'ятовування й осмислення в межах ігрового контексту, досягти успіху в розв'язанні комунікативних завдань іншомовними засобами (Marchii-Dmytrash, 2015).

Організовувати заняття з іноземної мови в закладі дошкільної освіти краще як специфічну цільову ігрову діяльність, куди входять сюжетно-рольові, театралізовані, дидактичні (словесні, настільно-друковані, з іграшками та картинками та ін.), рухливі, комп'ютерні, музичні ігри. Ці ігри, зумовлені рядом правил, отримують у своєму перебігу лаконічне словесне вираження і пропонують дітям для багаторазового повторення по кілька мовленнєвих зразків, чим забезпечують варіативно-ситуативне вправління у слуханні та говорінні. Доцільно варіювати ігрові завдання, щоб забезпечити засвоєння дітьми більшого обсягу мовленнєвого матеріалу, формування міцніших початкових навичок монологічного та діалогічного мовлення.

Варто зазначити, що на кожному занятті з іноземної мови слід широко застосовувати різноманітну наочність, для кращого запам'ятовування дітьми мовленнєвого матеріалу і як засіб семантизації (з'ясування значення слів, зворо-

тів тощо). Варто, зокрема надавати перевагу предметній наочності (іграшки, реальні речі, макети) та ілюстративній (картини, ілюстрації, слайди, кадри діафільмів та ін.). Показ може супроводжуватися мімікою, жестами, певним рухом, дією, що сприяє кращій семантизації слів. Надзвичайно цінним у такій роботі є елемент здогаду – він зацікавлює дітей, розвиває самостійне мислення (Trofaïla, 2019).

Значне місце у навчанні дошкільнят іноземної мови посідає використання пісенок, віршків, лічилок та інших малих літературних форм. Діти емоційніше сприймають римований текст, легше й міцніше запам'ятовують його. Щоб уникнути механічного запам'ятовування й відтворення віршів без усвідомлення їхнього змісту, важливо закріплювати потрібні для активізації лексичного запасу слова та зразки мовлення поза віршовано-пісенним контек-

стом у спеціально дібраних мовних вправах та іграх. Під час розучування малих віршованих та пісенних форм також доцільно спиратися на наочність (Babenko, 2008).

Педагоги мають право на вияв творчості у виборі навчальних програм, на варіативний розподіл навчального матеріалу та використання різних форм, методів і прийомів, засобів навчання дошкільнят іноземної мови.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, вивчення дітьми другої іноземної мови сприяє психічному, розумовому та соціальному розвитку. Сьогодні представлено чимало методів та засобів вивчення іноземної мови, кожен з яких має як позитивні так і негативні сторони. Але правильний підбір методів, їх вдале поєднання сприяє активізації мовлення дитини та готує її до вивчення іноземних мов у школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко Н. Англійська мова для дошкільнят та першокласників. Х. : Вид. група «Основа». 2008. 144 с.
2. Воронка Г. С. Англійська мова для дітей. Книга для вчителів та батьків. К.: «Логос». 2001. 96 с.
3. Марчій-Дмитраш Т. М. Навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М. 2015. 64 с.
4. Трофаїла Н. Д. Методика навчання дітей іноземної мови. Умань : ВПЦ «Візаві». 2019. 131 с.

REFERENCES:

1. Babenko N. (2001) Anhliiska mova dlia doshkilniat ta pershoklasnykiv [English for preschoolers and first graders]. Kh. : Vyd. hrupa «Osнова». 144 p. (in Ukrainian).
2. Voronka H. S. (2001) Anhliiska mova dlia ditei. Knyha dlia vchyteliv ta batkiv [English for children. A book for teachers and parents]. K.: «Lohos». 96 p. (in Ukrainian).
3. Marchii-Dmytrash T. M. (2015) Navchannia inozemnoi movy ditei doshkilnoho viku [Teaching a foreign language to preschool children]. Vydavets Kushnir H. M. 64 p. (in Ukrainian).
4. Trofaïla N. D. (2019) Metodyka navchannia ditei inozemnoi movy [Methods of teaching children a foreign language]. Uman : VPTs «Vizavi». 131 p. (in Ukrainian).